

Generační rozdíly ve vnímání identity Basků na území Španělska

Veronika Hejduková

Abstract

The theme of this article is focused on the identity of Basque people who are living mainly in Spain and the generation differences concerning their perception. In the following text the author makes an attempt to understand the identity of Basque people nowadays. The main objective is to determine and point out the most important symbols which construct the ethnic identity of Basque people, find out whether there are visible generation differences in perception of their own identity and answer the main research questions related to this theme. It is mainly based on a qualitative research with contribution of quantitative data. The practical part contains results of a research conducted in the long time period in Bizkaia (Biscay), a part of Spain. Methodology of the thesis is based on study and analysis of information resources and field research. In the final part of the thesis the author presents own conclusions. The main conclusion will be formulated based on a synthesis of theoretical and practical part, results of author's own work and evaluation of data.

Keywords

Basques, Basque language, identity, nation, nationalism, minority, generation differences, language revitalization.

Klíčová slova

Baskové, baskičtina, identita, národ, nacionalismus, národnostní menšiny, generační rozdíly, jazyková revitalizace.

Úvod

Tato studie je zaměřena na Basky, zabývá se vnímáním jejich národní identity a generačními rozdíly, patrnými v mnoha oblastech. Text byl zpracován na základě dlouhodobějšího terénního výzkumu, probíhajícím především na španělském území Baskicka, a to v regionu Euskadi, provincii Bizkaia, v rámci projektu „Pestrá Evropa“ a z následující diplomové práce autorky této studie.

Vývoj Baskicka se promítá do vnímání etnické identity místních obyvatel, politické i ekonomické situace a mnoha dalších oblastí. Baskové jsou mediálně často prezentováni spíše v negativních konotacích, které jsou spojovány především s jejich snahou o osamostatnění. Tento mediální obraz se však začíná v posledních třech letech postupně měnit.

Cílem studie je přiblížit postavení Baskicka v Evropě, vnímání etnické identity napříč generacemi a přiblížit současné postavení baskické minority a do jisté míry i vysvětlit jejich separatistické snahy. Hlavní výzkumná otázka zní: „*Jaké jsou hlavní atributy na utváření a vnímání etnické identity u Basků?*“, „*Jakým způsobem jsou proječovány?*“ Po zjištění odpovědí

na výše uvedené otázky bylo možno položení další výzkumné otázky: „*Je možné nalézt rozdíly ve vnímání své (baskické) identity mezi generacemi?*“

Téma generačních rozdílů a komplexního vnímání vlastní identity bylo vybráno na základě pozorování jistých rozdílů během pobytů v různých oblastech Baskicka. Následující článek je zaměřen především na baskické oblasti v rámci Španělska, ačkoliv francouzská část není zcela vynechána.

Metodika

K dosažení odpovědi na hlavní i vedlejší výzkumné otázky bylo využito kvalitativního výzkumu za pomoci respondentů v různých věkových kategoriích. Část práce byla rovněž podložena kvantitativním výzkumem za pomoci dotazníků, jejichž hlavním cílem bylo obdržení většího objemu informací ohledně faktorů, vzbuzujících v respondentech pocit odlišné etnické identity.

Statistická data byla použita především z oficiálních zdrojů, jsou však doplněna i o španělské či zahraniční zdroje. Jelikož se práce dotýká poměrně ožehavého tématu, zejména kvůli proslulosti Basků jako separatistů, je velmi důležité umět rozlišit a rozpoznat v textu, zda se jedná o informace politicky zabarvené (nacionalisticky či spíše pro-španělské).

Velmi důležitou součástí pro vypracování článku byl vlastní terénní výzkum, jelikož současná generační situace Basků nebyla v podstatě nikým v literatuře přiblížena. Určitá část práce je i věnována pohledu majoritního obyvatelstva (Španělů) na baskickou menšinu. Terénní výzkum byl uskutečněn během delšího časového období (2009–2013), v rámci projektu Pestrá Evropa pod záštitou České zemědělské univerzity v Praze.

Výstup práce je vyhodnocen v kombinaci použití kvantitativních a kvalitativních metod, především polostrukturovaných, nestrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování. Rozhovorů se zúčastnili obyvatelé v rozmezí věku 17–87 let, přičemž generační výzkum se soustředil na skupinu ve věkovém rozmezí 0–34 let, 35–64 let, 65 let a více. První informátoři byli vybráni již na základě předcházejících kontaktů, čímž byl do jisté míry odbourán prvek nedůvěry, jenž se často při počátku (ale i v průběhu) rozhovorů objevuje. Pro provedení nestandardizovaných rozhovorů bylo autorce poskytnuto mnoho kontaktů na další možné respondenty. Technikou byl zvolený princip sněhové koule, přesněji kontaktování dalších potenciálních respondentů skrze již stávající informátory. První rozhovory se uskutečnily již v roce 2011 a 2012, generační výzkum byl proveden v roce 2013 při opakovaném pobytu v Baskicku. Sběr informací byl proveden během dlouhodobějšího pozorování každodenního života obyvatel ve všech provinciích, především na území

Španělska. Předešlá znalost terénu a místních obyvatel umožnila oslovování širšího počtu respondentů. Kvalitativní výzkum probíhal především v oblasti provincie Bizkaia (region País Vasco), konkrétně ve městě Bilbao a přilehlých menších městech a vesnicích (Zalla, Güeñes, Balmaseda, Mungia, Meñaka, Galdakao, Bermeo). Autorka se do místních oblastí vypravila již v roce 2010, nejintenzivněji se však věnovala problematice v roce 2011–2013 v rámci dlouhodobějších pobytů v oblasti Baskicka, kdy bylo zapotřebí primárně pochopení současné situace Basků navazující na historii a jejich přijímání vlastní identity. Nevyhnutelným tématem tak byl baskický nacionalismus a jeho projevy, separatismus, jazyk euskera, kultura, politika, původ Basků a ani fenomén organizace ETA nebyl opomenut. Důležité bylo zjištění toho, čím se Baskové liší a zároveň jaké faktory považují za hlavní odlišnosti od ostatních, které je staví do role minority na území Španělska i Francie.

Baskicko samotné bylo velmi zajímavým tématem už tím, že o původu jejich obyvatel a jazyku v podstatě dodnes nejsou známy konkrétní a potvrzené informace. Ve většině případů je možné slyšet pouze o organizaci ETA, ale daleko důležitější a zajímavější je skutečnost, že v těchto místech dochází k revitalizaci baskičtiny a silnému povědomí národní identity, a tím spojenému volání po samostatnosti.

Literární rešerše

Přehled existující odborné literatury se zabývá především politickou situací Basků, jejich historií, ale ne již současnou situací či faktorům přispívajícím ke vnímání jejich vlastní identity.

Roger Collins je jedním z autorů přeložených do českého jazyka, hovořící především o historii Basků s přesahem do 20. století, a zároveň se zabývá teoriemi jejich původu. Baskové jsou v jeho díle popisováni jako národ vzdorující během dlouhých staletí proti jiným kulturám vyskytujícím se po mnoho let na území Pyrenejského poloostrova. V závěru také hovoří o naprosté jedinečnosti Basků i kvůli tomu, že přes absenci svého vlastního státu a politické samostatnosti si byli schopni udržet svoji vlastní kulturu a jazyk.

Významným autorem zabývajícím se lingvistikou při studiu baskického jazyka je Bohumil Zavadil¹, který velmi podrobně představuje sociolingvistické otázky týkající se baskičtiny a zodpovídá na specifické rysy euskery, stejně tak jako jejího vývoje. Zavadil se zmiňuje o velkém množství dialektů a celkové charakteristice baskické gramatiky, která je naprosto odlišná od kastilštiny, stejně jako od ostatních jazyků v rámci Evropy. Baskickou lingvistikou se také zabývá John D. Bengtson, zkoumající možnosti původu jazyka na základě

---

¹ ZAVADIL, Bohumil. Baskičtina: lingvistická interpretace. Praha, 2010

společných znaků s jazyky jinými. Bengtson provádí analýzy při svém zkoumání a snaží se dobrat závěru, jaká je největší pravděpodobnost původu tohoto jazykového izolátu, přičemž poukazuje na možnost, že kulturní slovník nám dává informace i ohledně kulturních kontaktů, což může přiblížit nové poznatky ohledně původu jeho mluvčích.

Baskové

Historie národnostních menšin na Pyrenejském poloostrově má poměrně hluboké kořeny a zajímavý vývoj v rámci posledních let, kdy čím dál tím více sílí nacionalistické tendence. Baskové žijí na území severovýchodního Španělska a jihozápadní části Francie. Baskicko, neboli Euskal Herria, je jednou ze zemí dovolávající se osamostatnění na základě své historie. Jak uvádí Collins: „*Mnohé národnostní menšiny a v určitých případech i celé populace nezávislých států se často dovolávají historie a minulosti, aby ospravedlnily svůj boj proti utlačovatelům, ať již skutečným, nebo imaginárním a aby upozornily na svoji národní identitu. Ale jen v nemnoha případech se argumenty dotýkají tak vzdálené minulosti a dávná historie národa je v tak těsném kontaktu se současností u Basků.*“²

U Basků je situace o to složitější, že do dnešní doby nebyl vysvětlen jejich původ. Často odkazují se na svou historii a minulost, aniž by sami věděli, odkud přesně pocházejí, přesto se velice rádi přiklánějí k teorii autochtonního obyvatelstva.³ Jak uvádí Petráš, Baskové nikdy v minulosti neměli přímo samostatný baskický stát⁴, ale přesto se dovolávají samostatnosti. Tím, co jim však nikdy nemůže být upřeno, je specifický jazyk a kultura, uchovaná přes staletí, a nelehké chvíle během frankistického režimu ve 20. století.

V první řadě je velice důležité specifikovat území, jež se nazývá Baskicko a uvést definici pojmů s ním souvisejícím. Přeložené názvy v českém jazyce nemusí vždy korespondovat s tentýž územím pojmenovaným v baskičtině či španělštině. Práce dále odhaluje kulturu Basků, hlavní atributy působící na uvědomění národní identity a obraz silné soudržnosti baskického národa.

Baskové ve Španělsku

Baskicko se nachází na španělském a francouzském území, což je pro mnohé překvapivou informací – většinou se tradují domněnky o existenci Basků pouze na území

² COLLINS, R. *Baskové*. 1997, s. 5–21.

³ Autochtonní obyvatelstvo = původní obyvatelstvo, neboli obyvatelstvo usazené na konkrétním území (v tomto případě na území Baskicka) odedávna.

⁴ PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. 2004, s. 217.

Španělska, protože jich zde početně v rámci Evropy⁵ žije většina. Euskal Herria se skládá ze sedmi provincií – čtyř provincií na španělském území a třech provincií na území francouzském. Španělská část je složena ze dvou regionů – jedním z nich je Naffaroa (španělsky Navarra⁶) a dále se jedná o Euskadi (španělsky El País Vasco), který se dělí na tři provincie – Araba (španělsky Álava), Bizkaia (španělsky Vizcaya) a Gipuzkoa (španělsky Gipúzcoa).

Region (ve španělštině nazývaný oficiálně „*Comunidad*“) Euskadi tvoří autonomní společenství⁷ ve Španělsku, stejně jako je tomu v případě Katalánska, které obdrželo autonomní status v roce 1979, ačkoliv baskický celek má nejvyšší přiznanou autonomii, jenž se odráží v mnoha oblastech, taktéž zmíněných v následujících kapitolách. „*Mezi evropskými etniky nedisponujícími vlastním státem zaujímají Katalánci zvláštní místo. Jsou z nich totiž zdaleka nejpočetnější (údaje vzhledem k různosti kritérií kolísají mezi 5–7 milióny); Katalánců je tedy více než například Norů, Finů, Irů, Albánců a dalších „státních“ národů Evropy.*“⁸ I přesto, že jich velmi mnoho žije ve Španělsku a mají také svůj specifický jazyk, nemají uznanou tak rozsáhlou autonomii, jako právě například region Euskadi. Jak uvádí Petráš, jedná se zřejmě o největší evropský národ bez vlastního státu.⁹

Baskicko je dělené na severní a jižní část, přičemž španělské provincie společně jsou nazývané „*hegoalde*“ (jih) a francouzské provincie „*iparralde*“ (sever).¹⁰ Vymezení českého slova „*Baskicko*“ můžeme dodnes chápat více způsoby – v doslovném překladu je totiž námi česky užívaným slovem myšlený pouze jeden region, který se nachází na území Španělska, a to již jmenovaná oblast *Euskadi* (španělsky El País Vasco), neboli *Autonomní region Baskicko* (ve španělštině „*Comunidad Autónoma Vasca*“, zkráceně CAV, v baskičtině „*Euskal Autonomia Erkidegoa*“). V širším slova smyslu si pod českým názvem Baskicko můžeme představit všech sedm zmiňovaných provincií, neboli baskickou zemi – Euskal Herria. Jelikož se provincie dělí jak na španělském (4), tak i francouzském území (3), používají často Baskové používat symbol „ $4 + 3 = 1$ “.

⁵ Poznámka „v rámci Evropy“ je zde uvedena především z důvodu kontinuálních migrací baskického obyvatelstva na území Ameriky. Dnes tedy není přesně statisticky známo, kolik Basků na světě opravdu žije. Statisticky je nejvíce žijících Basků ve Španělsku, ačkoliv ve vyšších počtech se Baskové mohou pohybovat ve Spojených státech amerických a Argentině.

⁶ V práci je používán převážně španělský název Navarra, jelikož je i ze strany Basků více slyšán.

⁷ „*Comunidad Autónoma*“ = autonomní společenství.

⁸ ŠATAVA, Leoš. Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka. 1994, s. 287

⁹ PETRÁŠ, R. Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě. 2004, s. 214

¹⁰ ZAVADIL, B. Baskičtina: lingvistická interpretace. 2010, s. 17

Obrázek 1. Mapa baskické oblasti.

Zdroj: http://assets.cambridge.org/97805210/40280/excerpt/9780521040280_excerpt.pdf

Používání znaků je jedním z projevů revitalizace národní identity, jak podotýká i Šatava.¹¹ Názvosloví je v případě charakteristiky baskického území velmi ošemetné a záleží v jakém jazyce a kontextu se o daném tématu hovoří. Pro název „*Euskal Herria*“ by bylo vhodné v českém jazyce používat název „*Baskická země*“, ačkoliv oficiálně neexistuje.¹² V angličtině se hovoří o „*Basque country*“, ve francouzštině je používaný název „*Pays Basque*“ a ve španělštině pro celkové území neexistuje název, jelikož není uznáváno – tudíž se používá mnohdy baskický název „*Euskal Herria*“, nebo španělský název pro tři provincie „*El País Vasco*“. Pokud bychom si název přeložili doslova, jedná se o slovo „*Euskal*“, neboli „*baskický*“ a „*Herri*“ – „*lidem*“. Myšleno je tím teritorium, patřící baskickému lidu. Mnozí Baskové i přes rozdělení svého území mezi dva oficiálně uznávané státy, vnímají Baskicko jako jeden celek, přičemž se řídí heslem „*Zazpiak bat!*“, což znamená „*Sedm v jednotě!*“.

Každá z výše zmiňovaných oblastí má i své hlavní město – pro provincii Bizkaia je centrem Bilbao (baskicky Bilbo), které je zároveň nejdůležitějším městem celého Baskicka díky svému průmyslu, přímořské poloze a jednomu z nejdůležitějších přístavů Španělska. Donostia/San Sebastián je centrem provincie Gipuzkoa, Vitoria-Gasteiz centrem Araby, Pamplona/Iruña pak střediskem Navarry, Bayonne francouzské provincie Lapurdi, Mauléon

¹¹ ŠATAVA, L. Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka. 1994, s. 280 – 281

¹² Oficiálně baskická země neexistuje, hovoří takto o ní především Baskové, jenž za baskickou zemi považují Euskadi, Navarru a tři zmiňované francouzské části.

provincie Zuberoa a St. Jean Pied de Port francouzské části Navarry. Opět může vyvstat mnoho zmatků ohledně názvosloví, jelikož lidé používají častokrát odlišené názvy. U Basků, kteří mluví především baskicky, je používán například pro hlavní město regionu Navarra název Iruña, ačkoliv Španělé mluví o Pamploně. Názvy se postupem času měnily, kdy byl ve Španělsku dlouhá léta oficiální název pouze baskický, či naopak španělský a v současné době jsou oficiální názvy oba, či naopak byly oficiální názvy dvojjazyčně a v dnešní době je již pouze jeden, většinou baskický. Místní lidé rozumí španělským i baskickým názvům, pro cizince jsou však dvojí názvy přinejmenším matoucí.

Mezi další města patří například Gernika-Lumo, které se „proslavilo“ tragédií z roku 1937, kdy generál Franko nechal za spolupráce Hitlera během všedního dne město vybombardovat. Úsilí a cíl zabít pokud možno co největší počet baskických obyvatel byl naplněn kvůli konajícímu se trhu, během kterého byla koncentrace místních lidí v poledne největší.¹³

Člověk milující umění a tvorbu Pabla Picassa může ocenit autorův obraz z této doby, s příznačným názvem „*Guernica*“. Gernika má pro Basky obrovský význam, který je poměrně patrný a přibližuje nedávnou historii přesahující do současné situace místních obyvatel a jejich úsilí za samostatnost. Mnoho silně nacionalisticky přesvědčených Basků dokonce nazývá Baskickem území, na němž se mluvilo baskicky především v dobách minulých – dnes se již ovšem jedná o španělské regiony.

Geografická poloha

Euskal Herria se rozprostírá na území Španělska a Francie u Biskajského zálivu s rozlohou 20 664 km².¹⁴ Ačkoliv se o francouzských částech nehovoří v takové míře jako o španělských a rozlohou jsou daleko menší, není toto území méně důležité. Rozdílným prvkem provincií je mimo velikosti, počtu obyvatel a dalších prvků především používání baskického jazyka, neboli *euskery*. Procentuálně se nejvíce mluví baskicky v provincii Zuberoa a Nafarroa Beherea, tedy v horských oblastech na území Francie, kde si jazyk uchoval poměrně důležitý význam pro místní obyvatelstvo. Naopak pravděpodobně nejméně využívaný baskický jazyk je v přímořské provincii Lapurdi (taktéž ve francouzské části), kde žije více francouzského než baskického obyvatelstva, což je také jedním z důvodů minimálního výskytu *euskery*. Ve Francii mají Baskové i naprosto jiný status než ve španělské části, jejich

¹³ Pro Baskicko jsou trhy velmi typické a nejvíce lidí se sdružuje právě okolo poledne, a to z důvodu nákupu, ale zároveň i setkání a popovídání si s přáteli.

¹⁴ Euskadi.net. *Euskal Herria. IV Encuesta Sociolingüística*. [online]. 2011 [cit. 2013-10-22]. Dostupné z WWW: [http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IV_incuesta_es%20\(199-227\).pdf](http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IV_incuesta_es%20(199-227).pdf)

provincie jsou součástí departmentu Pyrénées-Atlantiques ležícího v regionu Akvitánie. Řeč nemůže být ani o alespoň minimální autonomii, Francie totiž jakékoliv národnostní menšiny v naprosté většině neuznává.

Díky geografické poloze byli již od dávných dob baskičtí muži zdatnými rybáři, nebo pastevci v horách. Mnoho z nich se zapojilo do objevných plaveb nově objeveného kontinentu Ameriky a pro jejich schopnosti, zdatnosti, odvahy a sílu se zapsali mnoha lidem do povědomí.¹⁵ Baskové také dopomohli mnoha lidem při útěku během druhé světové války přes Pyreneje, kde se velmi dobře orientovali.

Území, na kterém Baskové žijí, hraje velkou roli i v jejich jazyce. Míra používání baskičtiny je v závislosti na zeměpisné oblasti – například v pohraničních oblastech se španělskými provinciemi je více pravděpodobné, že Baskové budou umět hovořit oběma jazyky (španělsky i baskicky), zatímco hornaté oblasti ležící ve středu Baskicka a na severu Navarry mají tendenci být spíše pouze baskofonní.

Demografická struktura

Španělsko je v rámci Evropy poměrně velký stát, který má zhruba 40 miliónů obyvatel, přičemž přes 70 % činí Španělé, nejpočetnější menšinou jsou Katalánci s 13–18 % celkového počtu, dále jsou zde Galicijci (zhruba 8 %). Baskové tvoří relativně málo početnou skupinu s podílem 2 %.¹⁶ Celkový počet žijících Basků je poměrně těžké odhadnout, nicméně dle statistických údajů z průzkumu provedeného roku 2006, žije v rámci španělského a francouzského území okolo 2,6 milionu Basků.

Tabulka 1. Počet obyvatel žijících v jednotlivých baskických regionech

Věková skupina	Euskal Herria	CAV (Euskadi)	Navarra	País Vasco N. (francouzské části Baskicka)
65 let a více	557 500	393 200	104 700	59 600
50–64 let	556 800	402 400	102 900	51 500
35–49 let	712 300	512 000	141 300	59 000
25–34 let	481 100	348 600	101 500	31 000
16–24 let	281 900	194 300	58 500	29 100
Celkem	2 589 600	1 850 500	508 900	230 200

Zdroj: vlastní zpracování podle <http://www.euskara.euskadi.net>

¹⁵ COLLINS, R. *Baskové*. 1997, s. 236

¹⁶ PETRÁŠ, R. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. 2004, s. 215

Do těchto údajů však bylo započítáno pouze obyvatelstvo ve věkové kategorii nad 16 let, čímž jsou výsledky zkresleny stejně jako tím, že není zřejmé, zda se ve skutečnosti jedná opravdu o baskické obyvatelstvo a na základě jakých kritérií se tak charakterizuje.

Celkově žijí v Evropě přibližně tři miliony Basků, někdy se objevují i čísla dosahující větších počtů, zejména se zahrnutím odhadovaného počtu baskického obyvatelstva žijícího mimo evropské území, především na americkém kontinentu, kdy se hovoří až o 10 miliónech. Je ale nutné říci, že spolehlivost těchto údajů je velmi nízká, protože jde spíše o odhad a počty jsou velmi nepřesné.

Život Basků s jejich aktivitou na americkém území je však faktem, který dokládá mnoho spolků založených převážně ve Spojených státech amerických či Argentině. Například na univerzitě Reno v Nevadě existuje „*Program baskických studií*“¹⁷, který se zasloužil o mnoho výzkumů týkajících se právě tradic a aktivit Basků žijících v Americe. Zde si mnoho migrantů udrželo znalost baskického jazyku a alespoň částečně se ho snaží posilovat. Taktéž je v některých částech Spojených států amerických oblíbená hra pelota (baskická míčová hra), která je ve světě poměrně ojedinělá. Mimo jiné je zde také mnoho míst pojmenovaných baskicky a nachází se zde velké množství spolků, baskických domů nazývaných *euskal etxuak*¹⁸ či knihovna uchováující reálie v baskičtině i jiných mezinárodních jazycích.

Baskové se dostali na americký kontinent především díky osidlování stále většího území Jižní a Severní Ameriky a kromě dočasných omezení z důvodů období amerických válek za nezávislost bylo stěhování Basků plynulým procesem.¹⁹ Dlouholetá námořnická tradice Basků hrála důležitou roli při dobývání amerického kontinentu na výzkumných cestách či přepravě pokladů zpět do Evropy. Existuje také domněnka, že Baskové byli na území Kanady v Red Bay na Labradoru dříve, než jiní uznávaní dobyvatelé, a to díky objeveným vykopávkám baskické velrybářské stanice ze 16. století na zdejším území.²⁰ Další migrační vlny probíhaly například během občanské války ve Španělsku a za následného frankistického režimu, kdy byli utlačováni nejen Baskové.

Na evropském kontinentu se nachází nejvíce Basků v oficiálně španělské části v regionu Euskadi, kde žijí zhruba dva miliony obyvatel. V oblasti Navarry se počty pohybují okolo 640 tisíc obyvatel a ve francouzských provinciích jejich celkový počet činí přibližně 200 tisíc obyvatel. Z oficiálních dokumentů vyplývá, že z celkového počtu žije 71 % Basků

¹⁷ The Center for Basque Studies. In: *University of Nevada, Reno* [online]. 2013 [cit. 2013-09-26]. Dostupné z: <http://basque.unr.edu/index.html>

¹⁸ HEJDUKOVÁ, V. Baskové ve Španělsku a ve Francii. In: *Hospodářská a kulturní studia (HKS)* [online]. 2013 [cit. 2013-09-26]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/baskove-spanelsko_a_francie

¹⁹ HEJDUKOVÁ, V. Baskové ve Španělsku a ve Francii. In: *Hospodářská a kulturní studia (HKS)* [online]. 2013 [cit. 2013-09-26]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/baskove-spanelsko_a_francie

²⁰ COLLINS, R. *Baskové*. 1997, s. 239

v regionu Euskadi, 20 % v Navaře a zbylých 9 % ve francouzských částech.²¹ V baskických částech, ať již ve Španělsku či Francii, nežijí pouze samotní Baskové, ačkoliv jsou početně v převaze. Přesná čísla žijících Basků i z tohoto důvodu nemusí být zcela přesná.

Největším městem Baskicka je Bilbao (někdy taktéž zvané Bilbo), které je zároveň největší aglomerací s počtem 1,2 milionu obyvatel včetně přilehlých částí. Zároveň zastává místo jednoho z nejdůležitějších měst průmyslové a obchodní zóny nejen v Baskicku, ale v celém Španělsku. Během průmyslové revoluce zažilo výše zmiňované město a celkově území velký nárůst počtu obyvatel, kteří se stěhovali z ostatních míst právě do centra průmyslového dění, kterým Bilbao dříve beze sporu bylo. Nynější podoba města není starší než 20 let, kdy zažilo velkou moderní obměnu. Dnešní město bylo dříve pouze průmyslové, díky čemuž přitahovalo obyvatele ze všech zbylých koutů Španělska, právě z důvodu možnosti zaměstnání. Dalšími významnými městy jsou Vitoria-Gasteiz, kde sídlí parlament regionu País Vasco (pro provincie Bizkaia, Gipuzkoa, Araba/Álava) a zároveň se jedná o hlavní město provincie Araba. Velmi známé je také přímořské letovisko Donostia/San Sebastián (baskicky Donostia, španělsky San Sebastián), které je hlavním centrem provincie Gipuzkoa. Každý rok se zde odehrává známý filmový festival (Festival de San Sebastián, baskicky Donostia Zinemaldia).

Pro mnohé je nejznámějším místem v oblasti Baskicka Pamplona/Iruña (baskicky Iruña, španělsky Pamplona, oficiálně Pamplona/Iruña), která je známá především svými každoročními oslavami svátku San Fermín (nazývané také Sanfermines, nebo baskicky Sanferminak), kdy dochází k populárnímu běhu s býky v ulicích města a také díky spisovateli Ernestu Hemingwayovi, jenž si zdejší místo zamiloval.

Z francouzské části Baskicka stojí za zmínění jistě město Baiona s oficiálním názvem Bayonne, ležící v provincii Lapurdi. Zmíněné město je přímořským letoviskem, oblíbeným především Francouzy, kteří se sem sjíždějí na léto. Provincie Lapurdi a s ním i město Bayonne nenaskýtá mnoho příležitostí setkat se s typickou baskickou kulturou až na pár výjimek v podobě názvů ulic, barů, restaurací, typických pokrmů.

Více prvků z baskické kultury je možné zpozorovat v dalších dvou provinciích, kterými je Zuberoa s hlavním městem Mauléon (baskicky Maule-Lextarre) a Nafarroa Beherea s hlavním městem St. Jean Pied de Port (baskicky Donibane Garazi) vzdálené kolem deseti kilometrů od španělských hranic, které je známé především jako startovní místo

---

²¹ Euskadi.net [online]. 2011 [cit. 2013-09-26]. *Euskal Herria. IV Encuesta Sociolingüística*. Dostupné z WWW: [http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IVInkesta\(GAZT\).pdf](http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IVInkesta(GAZT).pdf)

Svatojakubské cesty nazývané španělsky Camino de Santiago, jehož vstupní brána je zapsána mezi památky UNESCO.

Ve francouzských částech se používala propagace Baskicka především z obchodních důvodů. Mnoho turistů přijíždělo do zdejších oblastí prohlédnout si typické produkty, čehož využíval především turistický ruch.

Ve Španělsku ještě v roce 2010 například v Bilbao neexistoval téměř ani jeden obchod s takzvanými suvenýry, jako bývá obvyklé v každé zemi, nebo místě, kde se vyskytuje velké množství turistů. Od roku 2011 se situace zásadně změnila a i na území Baskicka se zvyšuje počet obchodů s dárkovými předměty poukazující na zdejší oblasti. O oblast Baskicka se dle tištěných zdrojů zvedl zájem, který byl na jedné straně způsobený zvýšenou propagací Baskicka v Evropě a na druhé straně nelze opomenout i oficiální ukončení činnosti teroristické organizace ETA v roce 2011 z důvodu příměří a prohlášení utvrzující veřejnost ke složení veškerých zbraní a pokračující v dosahování separatismu mírovou cestou.

Původ Basků

Přes veškeré snahy mnoha antropologů, historiků a odborníků se nepodařilo přijít na jednoznačnou teorii o původu Basků. Baskové žili na území Pyrenejského poloostrova s největší pravděpodobností již před Indoevropany, ačkoliv ani tato teorie nebyla přesvědčivě dokázána. Místní obyvatelé se samozřejmě přiklánějí k teorii, která důrazně tvrdí a poukazuje na původ Basků již z dávných dob, a to i nahrává snahám o naprostou autonomii Baskicka. Britský historik Roger Collins, na kterého se často samotní Baskové odkazují, sepsal knihu zaměřenou na důležité mezníky jejich historie s přesahem do 20. století.

Panuje mnoho teorií a domněnek poukazujících na život baskického obyvatelstva v oblastech Pyrenejského poloostrova již před příchodem ostatních obyvatel, ačkoliv nebyly nikdy dokázány. Teorie poukazující na výskyt Basků na současných místech jsou velmi často zpolitizovány a využívány ve prospěch na připomínání minulosti a práva osamostatnění se, proto je tyto argumenty nutno přijímat velice opatrně. To samé platí i z druhé strany, kdy se objevuje naopak snaha potlačit jakákoliv práva minoritních skupin v rámci Španělska.

Baskičtina je jedním z nejdůležitějších faktorů a také asi nejvhodnějším způsobem vedoucím ke zjišťování původu Basků, jelikož o materiální kultuře z dávných dob nemůže být v podstatě podrobnější řeč, a to i přesto že jsou nejstarší psané texty dochovány až z pozdního středověku. Písemné poznatky o Bascích jsou tedy dokládány od cizích obyvatel či nájezdníků mnohem dříve, než byl nalezen samotný spis v baskickém jazyce, či řeči jí velmi blízké a z jaké baskičtina vychází. Baskičtina není zařazena do žádné jazykové skupiny, a tím se řadí do skupiny izolovaných jazyků, jejíž původ je zahalen takovým tajemstvím, jako

původ baskického obyvatelstva.²² Stejně jako vysloveno bylo mnoho teorií ohledně původu Basků, je rovněž tak možné se často setkat s hypotézami o baskičtině, jejím vzniku a příbuzenství s jinými jazyky.

Symbyly Baskicka

Baskové mají mnoho specifických symbolů, jimiž se prezentují na veřejnosti a zároveň i poukazují na svoji odlišnost. Mnoho Basků se odvolává na baskičtinu, kterou chtějí všechny utvrdit v tom, že jsou v podstatě jiní. Jazyk je pro Basky jeden z nejdůležitějších faktorů utvářejících jejich národní identitu a je jedním z hlavních rysů i současné revitalizace. Baskičtina nepatří do skupiny indoevropských jazyků a jedná se o tzv. jazykový izolát, jelikož má oproti jiným jazykům mnoho odlišností a vlastností a na evropském kontinentu se pravděpodobně vyskytovala již před ostatními jazyky (někteří odborníci se domnívají, že je euskera nejstarším současným živým jazykem), které do rodiny indoevropských jazyků patří.

Původ baskičtiny tak není dodnes zcela znám, ačkoliv panují mnohé teorie o jeho podobnosti s některými jazyky v oblasti Kavkazu – především Gruzie a Arménie. Taktéž se hovoří o možné podobnosti s jazyky z oblasti severní Afriky. Ačkoliv není známo, kde se baskický jazyk zrodil, je jisté, že dokázal čelit po staletí tlaku a asimilaci. Z toho důvodu panují i názory, že by baskičtina přeci jenom mohla patřit do skupiny indoevropských jazyků, ale jelikož zdárně odolávala vnějším tlakům a vlivům ostatních jazyků, podařilo se zachovat její strukturu a jedinečnost. Jak uvádí Kurlansky, baskičtina si svoji podobu zachovala až do současnosti a v přebírání cizích slov neměnila svoji gramatiku. V současné době má jazyk mnoho dialektů. Z tohoto důvodu byla i uměle vytvořena „oficiální“ baskičtina, neboli *euskal batúa*.

Je poměrně těžké odhadnout, kolik lidí mluví baskicky v současnosti. Statistiky se většinou pohybují v rozmezí mezi 650–800 tisíci lidmi. Nejvíce je baskičtina samozřejmě používána ve Španělsku a Francii, dále jí někteří potomci přistěhovalců hovoří také ve Spojených státech amerických či Argentině. Zde však její používání bývá spíše ojedinělé. Lidé hovořící baskicky se nazývají tzv. *euskaldunes*, což je termín označující osobu, která ovládá euskeru, ačkoliv nemusí být narozena na území Baskicka, či mít předky z této části. Etnický původ tak není směrodatný a je možné odvodit, jak velmi silnou roli zastává euskera v identitě současně žijících Basků.

V současné době je baskičtina uznávaná jako jeden z oficiálních jazyků španělské monarchie (s ní ještě společně oficiální kastilština/španělština, katalánština a galicijština).

---

²² UGARTE, L.; de OTEIZA, J.; CHILLIDA, E. *La reconstrucción de la identidad cultural vasca*. 1996, s. 26

Jazyk je v dnešní době používán v baskických médiích, vzdělávacích institucích, literatuře a veřejných místech, jako jsou například informační tabule na nádražích a zastávkách, kde jsou nápisy uvedené dvojazyčně s primárním postavením baskičtiny. O soustavnou péči euskery se stará *Euskaltzaindia* – baskická jazyková akademie. Děti a studenti se mohou učit předměty v baskickém jazyce, což dříve nebylo možné. V rámci univerzitního vzdělání si člověk může vybrat studium oboru ve španělském i baskickém jazyce, případně v kombinaci obou. Oproti minulým letům, kdy byl jazyk potlačovaný a lidé se nemohli hlásit ani k baskické národnosti, je to velký rozdíl a nárůst možností udržování tradičních hodnot veřejně.

U Basků se bezpochyby projevuje zájem o zachování jazyka, jelikož se kontinuálně snaží o jeho revitalizaci a zapojují baskičtinu do vzdělávání, kultury, veškerých médií a vesměs do veřejných prostranství. Euskera má pro Basky velkou prestiž a někteří z nich chtějí tento jazyk upřednostnit při výchově svých potomků.

Během výzkumu bylo zjišťováno několik otázek spojených s revitalizací jazyka (vnímání mladších i starších obyvatel), možností studia baskičtiny, vzdělávacího systému a dostupnosti obecně. Mnoho studentů si v dnešní době vybírá studia jazykově kombinovaná (jak ve španělštině, tak i baskičtině), někteří z nich pouze v baskickém jazyce. Zároveň je však nutno uvést, že v rámci francouzských území Baskicka dochází k poklesu bilingvní znalosti obyvatel a bohužel ani prognózy do budoucna nevypadají příznivě. Jeden z respondentů uvedl, že v rámci španělského Baskicka dochází k vyšší finanční podpoře používání a propagace baskičtiny. Ze strany Francie nedochází k financování možností studia baskičtiny, a tak je francouzská strana odkázána na příspěvky směřující ze strany Španělska, které se ovšem více investují do území regionu Euskadi a Navary.

S baskickými symboly je také nezpochybnitelně spojeno jméno Sabine Arana, autora baskické vlajky nazývané *ikurriña*. Vlajka barvami značí stará práva Basků, Boha a lásku k vlasti (práva). Během diktatury generála Franka bylo její vystavování zakázané, jako jeden z projevů separatistických snah a narušování jednotného Španělska.

Jedním z dalších symbolů je znak *euskal armarría*, zobrazující šest baskických provincií, ačkoliv jich je celkově sedm. Navarra však byla historicky pouze jedním územím, přičemž po rozdělení mezi Francii a Španělsko má dvě části. Jedním z dalších a zároveň i nejviditelnějším symbolem je *lazuru*, které v překladu znamená čtyři hlavy a znázorňuje čtyři živly – oheň, vodu, vzduch a zemi – a má signalizovat prosperitu. V celém Baskicku je v mnoha podobách vyobrazen téměř na všech místech.

Symbyly jsou pro Baskicko velmi důležité a je jich poměrně velké množství. Během frankistického režimu bylo používání symbolu *lauburu* zakázané. Při prvním pohledu na tento

symbol může docházet k myšlenkám, že se hodně podobá svastice. Baskové si jeho znak dávají na rámy vstupních dveří, při pečení na koláče a dorty, lze ho nalézt i na místních hřbitovech. Lauburu se také vyrábí jako šperk nebo je vyšíván na txapelu, která patří mezi další typické znaky Basků – jedná se o pokrývku hlavy, obdoba rádiovky, kterou nosí baskičtí muži.

Pro Basky je také velmi významným symbolem gernický dub. Již v dřívějších dobách do zdejších míst přijížděli političtí činitelé, kteří zde slibovali dodržování baskických práv a tradic. Z těchto míst byla také odňata jedna z větví a následně převezena do Buenos Aires, kde v současné době je zasazena v baskickém spolku Laurak-Bat. Dub v Gernice se nachází přímo před „*La Casa de Juntas*“, kde se již od dávných dob scházeli hlavní představitelé Baskicka. Kousek od tohoto místa je i vystavěna na zdi maketa obrazu Pabla Picassa, který Gernice věnoval svůj obraz zobrazující hrůzy války.

Významným symbolem je pro Basky i gastronomie. Baskická kuchyně je velmi známá a proslulá napříč nejen španělskými regiony. I to je jeden z důvodů, proč jsou na ni Baskové velmi pyšní, a dá se říct, že je to i jeden z prvků jejich národní identity. Baskická kuchyně mísí tradiční styl s moderním způsobem servírování, kdy hlavním pokrmem jsou ryby či jiné druhy masa. Nejznámější příprava pokrmu z ryb se nazývá Bacalao al pil-pil (treska s omáčkou), známé je také baskické víno txakoli. Ze sladkého je to především pastel vasco, na kterém je často zobrazován symbol lazuru. Baskové jedí velké množství masa (především hovězího) a jejich oblíbenou záležitostí jsou také tzv. pintxos, podobné španělským tapas. Tyto produkty jsou podobné našim jednohubkám, které podávají v mnoha variantách. Pintxos jsou oblíbené především mezi turisty. V rámci Baskicka je také velice oblíbená španělská tortilla de patata, neboli omeleta z brambor. V Baskicku téměř není možné spatřit fastfoodové podniky. Místní obyvatelé si zakládají na své tradiční kuchyni a rychlé občerstvení spíše nevyhledávají.

Většina Basků je v současné době, stejně jako zbytek obyvatel Pyrenejského poloostrova, katolicky zaměřená, a to již z minulých dob. Dřívější mytologie Basků nepřežila příchod křesťanů na zdejší území (alespoň tedy oficiálně), ačkoliv většina informací ohledně původního náboženského systému je založena na vyprávění legend a analýz místních jmen. Kvůli nedostatku průkazných materiálů nelze s jistotou říci, co je základem baskické mytologie, ačkoliv panují legendy o hlavní postavě Mari, považované za „bohyni“ baskické kultury. Dodnes i mnoho baskických písničkářů o její postavě vypráví ve svých skladbách. Další známou postavou je Basajaun, vládce všeho dřeva, který je také v baskické mytologii velmi známý – údajně pomáhal upozornit pastevce v horách na blížící se bouři svým

mohutným křikem, aby rychle dokázali zahnat svůj dobytek do bezpečí. Baskická mytologie není prezentována pouze dětem jako pohádka, ale lidé v mnoha případech dodnes v tyto bytosti posvátně věří.²³

Pro Basky je symbolem jejich identity také sport. Všimnout si toho je možné především při fotbalových zápasech klubu Athletic Club Bilbao, který je tvořen pouze z baskických hráčů. Zásada přijetí do klubu je dána narozením na území Baskicka, případně baskickými předky. Dříve byly požadavky pro vstup přísnější – člověk, který se nenarodil na území jedné ze sedmi provincií Baskicka, nemohl do fotbalového klubu vstoupit. V současné době se již dělají určité výjimky, kdy je možné, aby vstoupil hráč, jenž se na území Baskicka nenarodil, ale má baskickou krev (tudíž má rodiče či prarodiče s baskickými kořeny). Tímto je klub hrající španělskou první ligu ojedinelý nejen ve Španělsku, ale celosvětově. Taktéž během cyklistických závodů (ve Španělsku se jedná především o soutěž *Vuelta a España*) je možné baskické fanoušky rozpoznat velmi snadno – většina z nich drží v rukou ikurriñu, případně i cedule a praporky s nápisem „*independentzia*“ (v překladu „*nezávislost*“), či „*Euskal preso eta iheslariak etxera*“ (v překladu „*Baskičtí vězni a uprchlíci domů*“.)

Baskicko má zároveň mnoho typických tanců, určených pro různé události. Jsou velice populární, a to jak u žen, tak i mužů. Tanec je jedním z projevů baskického folkloru, kdy „*dantzaris*“ (tanečníci) vystupují sólově a i ve skupinách. Jedním z neznámějších tanců je „*aurreku*“, kdy tančí jeden muž projevující především úctu například při svatbách a důležitých dnech pro Basky, či jiných kulturních a slavnostních příležitostech. Tanec „*Makil dantza*“ je pro změnu doprovázený hrou dřevěných tyček. Při tancích mají ženy i muži typické baskické oblečení, které nosí i mimo slavnostní události.

Obrázek 2. Typické oblečení pro tance a slavnostní příležitosti.

²³ ORTIZ-OSÉS, A. *Los mitos vascos*. 2007

Shrnutí kvantitativního výzkumu

Výzkumu se zúčastnilo celkem 112 respondentů ze všech baskických částí na území Španělska, minimální počet respondentů pocházel z francouzských oblastí Baskicka. Do 35 let bylo 59 respondentů, ve věku 36-64 let 37 respondentů, nad 65 let bylo 16 respondentů. Celkem 57 % bylo mužů, zbytek žen.

Pod termínem Baskicko si většina respondentů představuje všech sedm provincií. Někteří respondenti považují za Baskicko pouze některou z provincií (jmenována byla Bizkaia), pro jiné se jedná pouze o region Euskadi bez ostatních částí. Část odpovídajících rozdělila Baskicko na dvě teritoriální území (španělské a francouzské, také na Euskadi a Navarru – francouzskou i španělskou část). Naprostá většina respondentů odpověděla, že se cítí být Basky, pro některé je identita baskická/španělská (případně baskická/francouzská) identická a nevidí mezi nimi rozdíl v rámci svého vlastního cítění, minimum z respondentů se cítí být Španěly/Francouzy.

Zajímavé byly odpovědi na otázku, co vše musí člověk mít/splňovat, aby mohl být považován za Baska. Většina odpovědí směřovala k narození a žití na území Baskicka, lásce ke své zemi a jazyku, který je pro Basky důležitější než samotné používání baskického jazyka, znalost historie a baskické kultury, respekt ke svým kořenům. Zazněly i odpovědi, že člověk nemusí splňovat v podstatě žádné podmínky. Dostačující je fakt, že se tak sama osoba cítí. Někteří zmínili, že pojem Bask je synonymem pro slovo *Euskaldun*. Baskem dle určitých respondentů může být i člověk, který se v Baskicku nenarodil, ale již delší dobu na zdejší území žije a přijímá baskické zvyky, kulturu a další náležitosti za své.

Většina odpovědí také dokládá, že Baskem se může stát člověk až v průběhu času – nemusí být tedy nutně narozený na území Baskicka a umět jazyk. V dřívějších obdobích údajně panovaly poněkud odlišné podmínky – Baskem byl považován pouze člověk narozený na území Baskicka, nebo takzvaný „*vasco parlantes*“ (*euskaldun*). Dnes se může stát Baskem například osoba narozená ve Valencii a žijící v Baskicku, pokud se ztotožní s baskickou kulturou. Do té doby než začne hovořit baskicky, se však nemůže stát *euskaldunem*. Pro většinu respondentů odpovídajících, že se Baskem člověk během svého života stát může, je zásadní, aby se dotyčná osoba integrovala, žila na území Baskicka, cítila sounáležitost s místními, akceptovala a bránila baskickou kulturu.

Jelikož se Baskové snaží od Španělů častokrát vymezovat, jedna z otázek byla zaměřená na soužití Basků společně se zbytkem španělského obyvatelstva. Většina respondentů překvapivě odpověděla, že nespatřují vážný problém ve společné komunikaci a soužití se španělským obyvatelstvem. Někteří respondenti by preferovali více možností

projevovat svoji identitu (např. s možností napsat si do občanského průkazu „*národnost baskická*“, nebo mít více možností co se týče volebních práv a referenda). Mnoho respondentů doplnilo, že mají vztahy dobré, ačkoliv vždy záleží na dotyčné osobě a také lokalitě, jelikož v některých částech Španělska Baskové pocítují větší problémy než v jiných regionech.

Respondentům se při vyslovení „slova baskický/Baskicko“ jako první pojem či symbol vybavil nejčastěji jazyk, baskické území, již zmiňované heslo „*Zazpiak bat!*“ (Sedm v jednotě!) a dále se ve většině případů objevovaly odpovědi baskická kultura, zvyky, tradice, historie, ikurriña, heslo „*nezávislost*“, typické tance a další jiné.

Většina dotázaných by se ráda separovala a je zastáncem vytvoření samostatného baskického státu, nezávislého na Španělsku a Francii. Někteří z respondentů uvedli, že jsou zastánci separatismu, ale zcela bez problémů by akceptovali většinový názor – tudíž výsledek pořádání referenda. Mnoho z informátorů poukázalo na ekonomický faktor – kvůli separatismu by Baskicko mohlo být více nezávislé a i bohatší. Někteří z odpovídajících také podotkli, že ačkoliv jsou pro separatismus Baskicka, zároveň nevědí, zda by to bylo celkově pro jejich zemi přínosem. Většina z respondentů uvedla, že by se Baskicko mělo separovat z důvodu své vlastní kultury, jazyka (euskery) a často byly také zmiňované ekonomické faktory (Baskové by prý měli větší ekonomické výhody).

Mnoho respondentů by uvítalo možnost práva rozhodnout se ohledně budoucna své země v podobě referenda. V současné době ovšem uskutečnění referenda není povoleno. Respondenti, kteří nesouhlasili s osamostatněním, svoji odpověď většinou nezdůvodnili, případně uvedli, že separaci považují za ekonomické ohrožení Baskicka.

Při otázce, zda si respondenti všimají názorových generačních rozdílů, více než polovina odpověděla, že ano, ačkoliv jsou podle nich nedůležité a minimální.

- mladí lidé: více radikální, rozhodnutí činěná bez hlubšího přemýšlení, velmi impulzivní chování, nedostatek zkušeností, život ve „svobodě“ => větší radikalismus
- starší lidé: více umírnění, rozhodnutí činěná se zamyšlením, není pro ně tak důležité osamostatnění se, ale uznání odlišné kultury a přiznání práv

Většina respondentů uvedla, že ovládá baskičtinu aktivně (rozumí i hovoří baskicky), i když mnoho Basků často své znalosti baskičtiny přeceňuje. Z výsledků průzkumu je taktéž patrné, že baskičtina není tím nejdůležitějším faktorem, na základě kterého se člověk cítí být Baskem. Jak bylo uvedeno, jedná se spíše o pocit sounáležitosti, lásku ke své zemi, ctění

kultury a tradic. Vysvětlení je však jednoduché. Zejména mladí lidé neznalost baskičtiny berou jako jistý handicap. Současná doba poskytuje mnoho možností studia baskičtiny, a pokud se mladý člověk baskicky neučí, může se cítit méněcenný oproti svým vrstevníkům, kteří měli výchozí pozici identickou (při rozhovorech byla řeč směřována i na toto téma). Starší lidé neznalost baskičtiny vnímají také jako jistý handicap, ačkoliv jejich odůvodnění absence baskičtiny je zcela logické a pochopitelné – diktatura generála Franka, kdy byl baskický jazyk zcela zakázaný. Názory lidí středního věku se v tomto ohledu liší. Znalost či neznalost baskičtiny berou jako fakt v závislosti na znalosti jazyka rodičů – v době jejich studia se baskičtina nevyučovala, tudíž vše záleželo na výchově ze strany rodičů, kteří již prožili dětství a školní docházku v období diktatury. Tato generace již většinou ovládá baskičtinu alespoň pasivně.

Shrnutí kvalitativního výzkumu

Ke kvalitativnímu generačnímu výzkumu byla vybrána rodina žijící v regionu Euskadi, konkrétně v provincii Bizkaia, přibližně 20 kilometrů od Bilbao. K výběru této rodiny došlo na základě již předchozího setkání a známosti. Generační výzkum probíhal v části, kde se baskicky mluví opravdu pouze sporadicky. Důvodem je blízkost jmenovaného městečka ke kastilskému regionu Burgos. V ulicích je možné zaslechnout především kastilštinu a baskičtina se zde objevuje minimálně, ačkoliv jí mnoho mladých lidí hovořit umí. Samozřejmě se i zde nachází „baskická“ místa, kde jsou například informační tabule dvojjazyčné, či typické baskické bary, hřiště na hraní peloty, baskická výzdoba... Místní obyvatelé zde dodržují baskické tradice a zvyky, stejně jako je tomu u přímořských, nebo horských oblastí. V provincii Bizkaia žije v současné době okolo 1,2 milionu obyvatel.²⁴ Je nejpočetnějším regionem v rámci všech sedmi baskických provincií. Výzkum byl prováděn v zhruba 8 tisícové vesnici. Všichni respondenti pocházejí z provincie Bizkaia, kde se již narodili. Věkově se respondenti pohybovali v rozmezí mezi 28 až 87 lety.

José (zástupce 1. generace) žije v Zalle již od narození. Oba jeho rodiče se narodili na území Baskicka a srdcem byli celý život nacionalisté. Během občanské války a diktátorského režimu generála Franka měli mnoho problémů, jelikož byli zastánci baskického nacionalismu. Kvůli diktátorskému režimu José nemohl mluvit se svými prarodiči, jelikož ti mluvili pouze baskicky a rodiče Josého ze strachu nechtěli, aby se jazyku naučil. Během frankistického režimu byli dospělí i děti trestáni za používání baskičtiny tělesnými tresty, v mnoha případech

---

²⁴ Bizkaia: *Ya somos 1.157.452 habitantes*. [online] Elcorreo.com, 2012 [cit. 12. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.elcorreo.com/vizcaya/20120419/mas-actualidad/sociedad/bizkaia-somos-habitantes-201204191237.html>.

docházelo i k trestům smrti. Z tohoto důvodu José dodnes nemluví baskicky a bere to za určitý handicap, ačkoliv poukazuje především na důležitost cítění se Baskem.

Lourdes (zástupce 2. generace – dcera Josého) se narodila v městečku Zalla a do dnešní doby v těchto místech žije. Baskicky nehovoří (pasivně však rozumí velice dobře) a nepovažuje absenci této znalosti ani za handicap. Odmala byla vychovávána k baskickým tradicím, a tak pokračovala i ve výchově svých dětí. Lourdes sama sebe považuje za Basku, především kvůli cítění sounáležitosti s Baskickem a veškerým místním obyvatelstvem, ačkoliv nemluví euskerou. Svoji identitu spatřuje především v dodržování tradic a jazyk pro ni není určující, ačkoliv jeho studium u svých dvou dětí sama podporovala. Při popisování baskického cítění a hlavních charakteristik se ztotožňuje s definicí baskického nacionalismu – věří v Boha a stará práva (Jaungoikoa eta lagizarra), v boji za přiznání starých práv, které Baskové před jejich zrušením měli. Na základě této báze považuje sounáležitost mezi Basky za jednoznačnou. Aby se člověk mohl Baskem považovat, musí se identifikovat s baskickou kulturou a místními tradicemi. Při shrnutí vztahů Basků a Španělů podotýká, že jsou většinou na dobré úrovni, ačkoliv se najdou tací, kteří Španěle nemají v oblibě a berou vzájemné vztahy za velmi špatné. Mezi generacemi vidí určitý rozdíl – její a starší generace je poznamenána válkou a režimem, kdy nebylo vhodné vyjadřovat své názory veřejně. Dnešní mládež nezažila dobu represí a trestání za jakékoliv projevy baskické kultury, tudíž dnes vystupuje na veřejnosti více radikálně a nebojí se mluvit o svých myšlenkách, touhách, názorech veřejně.

Xabier (zástupce 3. generace – syn Lourdes) je již od narození bilingvní – jeho matka, rodiče a okolí na něj mluvilo vždy španělsky, zatímco otec, prarodiče a známí z jeho strany hovoří baskicky. Xabier tak odmalička používal oba jazyky aktivně nejen v soukromém životě, ale taktéž během školní docházky. Vysokou školu studoval pouze v baskickém jazyce v Bilbao. Při této příležitosti upozornil: „...*matematiku jsem se učil pouze v baskičtině a v běžném životě jsem si to poté do španělštiny musel často přepočítávat, jelikož v hlavě jsem ze školy vždy počítal baskicky.*“ Xabier se sám cítí být Baskem, odmalička vyrůstal a byl vychováván v baskické kultuře. Bez zaváhání odpověděl, že se ani minimálně necítí být Španělem, rovněž tak mu velmi vadí, pokud ho tak kdokoliv nazývá. Velmi by si přál, aby jednoho dne mohl mít uvedenou v občanském průkazu baskickou národnost. Takzvaně „*el espíritu vasco*“ (baskické duševno) se dle Xabiera skládá především z uctívání tradic, folklóru, místního sportu, oslav. Znalost baskičtiny je samozřejmě vždy výhodou k tomu, aby byl člověk přijímán a v baskickém prostředí vážený.

Závěr

Terénní výzkum se zaměřoval především na zodpovězení hlavní výzkumné otázky, která má objasnit, zda se prokázaly generační rozdíly ve vnímání identity Basků a jaké jsou hlavní atributy a symboly specifikující vnímání jejich vlastní identity. Během terénního výzkumu bylo nezbytné zodpovědět na otázku, jaké prvky při konstrukci identity hlavní význam. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná především o baskické území a jejich jazyk, ale během výzkumu bylo zjištěno, že nezáleží na tom, zda Baskové znalostně ovládají a preferují euskeru či španělštinu, ačkoliv je pro ně jejich jazyk kulturním dědictvím a rozhodně ho přijímají jako jeden ze základních symbolů Baskicka a ukazatel své identity, není však nejdůležitější.

Baskové svoji etnickou identitu vnímají na základě několika faktorů, které se vzájemně v mnoha ohledech prolínají. Nejsilnějším faktorem je jejich kultura a identifikace s ní, pocit sounáležitosti, dodržování tradic, rodinné kořeny, jazyk a území je pro ně jistým symbolem, ačkoliv ne hlavním atributem, na základě kterého je člověk za Baska považován. Zajímavé zjištění bylo, že při vyslovení pojmu „*Baskicko*“ si nejvíce lidí vybavilo právě jazyk, území a kulturu. Dále však bylo zjištěno, že vůbec nezáleží, zda dotyčný člověk mluví baskicky či se narodil na území Baskicka, ale jde především o pocit a včlenění se do baskické společnosti, absorbování všech prvků s baskickou kulturou spojených. Kultura a dodržování tradic je i prvkem nejvíce předávaným z generace na generaci.

Je důležité poznamenat, že v rámci dotazování na termín „*Baskicko*“ dochází často k různým odpovědím. Ne všichni z respondentů považují za *Baskicko* všech sedm provincií, ale například pouze region Euskadi. Na základě nastudovaných informací a zúčastněného pozorování se autorka práce domnívala, že hlavními atributy při vnímání identity bude především baskické území, což se během rozhovorů a dotazování nepotvrdilo. Ačkoliv je území pro Basky velkým symbolem, nejedná se o hlavní atribut, na základě kterého by vnímali svoji vlastní identitu. Baskové žijící ve Španělsku si po mnoho let zachovali svoji identitu a jazyk, na což jsou velmi pyšní. Při dotazování bylo zajímavým tématem zjišťování názorů ohledně jejich původu, na který jsou hrdí, aniž by věděli, odkud jejich kořeny pocházejí. Respondenti uváděli, že není důležité znát své prapůvodní kořeny, ale především ctít své tradice, zvyky a předávat je na další generace. To je hlavním úkolem všech Basků.

Z provedeného výzkumu vyšlo najevo, jaké jsou opravdu hlavní atributy při vnímání vlastní identity a jaké existují odlišnosti napříč generacemi. Respondent starší generace často vyzvedával pojem nacionalismus, kdy Bask a nacionalista jsou pro něj téměř synonymem. Dlouhou dobu trvalo, než se autorka práce dozvěděla, proč je pro něj identifikačním symbolem

hlavní právě pojem „*nacionalista*“, když se mladší generace vyjadřovala ve stylu „*cítím se jako Bask, jelikož umím baskicky, ctím tradice, mám odlišnou kulturu než Španělé, mí předci byli Baskové, atd.*“. Postupem času byl nalezen důvod. V dobách občanské války se společnost v Baskicku často dělila na nacionalisty a frankisty (příznivce generála Franka). Být „*nacionalistou*“ v podstatě znamenalo být hrdým Baskem a nepodřít se žádnému režimu, který by proti Baskům vystupoval.

Respondent nejmladší generace se naopak silně vyjadřoval o snaze osamostatnění a přiznání více práv Baskicku. Odvolával se především na odlišnost svých kořenů, tradic a zvyků. U respondenta první generace je možné zaznamenat dopady nepříjemných zážitků z období války a následného diktátorského režimu, kvůli čemuž se i respondenti staršího věku v určitých otázkách vyjadřují velice poskromnu. Naopak respondent třetí generace se ohledně problematiky Baskicka a náhledu na svoji identitu rozpovídal poměrně podrobně. Mladší generace se o diktatuře rozpovídala daleko více, než generace starší, ačkoliv zmiňovanou dobu přímo nezažili a mají o ni povědomí ze škol a z vyprávění. Znalost historie mají velmi dobrou a často na ni sami upozorňují.

Do budoucna lze jistě očekávat, že v příštích letech bude přibývat počet baskicky mluvících obyvatel. Jazyku se dostává ze strany baskické vlády obrovské podpory a baskičtině jako jazyku se začaly věnovat instituce i v jiných zemích Evropy a Ameriky. Ve Spojených státech amerických je velmi aktivní Program baskických studií na univerzitě v Renu či v Berlíně bylo založeno baskické centrum. O Bascích se začíná celkově mediálně více hovořit. Vymírání jazyků ve světě je v dnešní době aktuálním problémem. Z necelých sedmi tisíc žijících jazyků je jich velká část na pokraji vymření, nebo je používána pouze malým počtem mluvčích. Baskové si dokonce dokázali uchovat svůj jazyk během několika století, i přes velká ohrožení jiných společenství a kultur vyskytujících se na Pyrenejském poloostrově. Hrozba postupného vymírání baskického jazyka je tak velmi nepravděpodobná (jazyk naopak zažívá v současné době revitalizaci). Je potřeba zdůraznit, že k vymizení euskery může dojít na určitých místech Španělska a Francie, především tam, kde v současné době již nedochází k její podpoře a není předávána dalším generacím. Ačkoliv práce ukázala, že jazyk není hlavním atributem vnímání vlastní identity, je rozhodně jedním z nejdůležitějších symbolů pro Basky.

Seznam použitých zdrojů

Bizkaia: Ya somos 1.157.452 habitantes. [online] Elcorreo.com, 2012 [cit. 12. 2. 2014].

Dostupné z: <http://www.elcorreo.com/vizcaya/20120419/mas-actualidad/sociedad/bizkaia-somos-habitantes-201204191237.html>.

COLLINS, Roger. *Baskové*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1997. 293 s. Dějiny národů. ISBN 80-710-6198-0.

Euskal Herria. IV Encuesta Sociolingüística. [online] Euskadi.net, 2011 [cit. 22. 10. 2013].

Dostupné z WWW: [http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IV_incuesta_es%20\(199-227\).pdf](http://www.euskara.euskadi.net/r59-738/es/contenidos/libro/iv_inkesta_soziol/es_ink/adjuntos/IV_incuesta_es%20(199-227).pdf)

HEJDUKOVÁ, Veronika. *Baskové ve Španělsku a ve Francii.* [online] Hospodářská a kulturní studia (HKS), 2013 [cit. 15. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/baskove-spanelsko_a_france

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1997. 243 s. ISBN 80-718-4549-3.

ORTIZ-OSÉS, Andrés. *Los mitos vascos*. Bilbao: Universidad de Deusto, 2007. ISBN 978-84-9830-683-5.

PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. 255 s. ISBN 978-808-7284-322.

ŠATAVA, Leoš. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. 1. Vydání. Praha: Ivo Železný, 1994. 385 s. ISBN 80-711-6375-9.

The Center for Basque Studies. [online] University of Nevada, Reno, 2013 [cit. 26. 9. 2013]. Dostupné z: <http://basque.unr.edu/index.html>

UGARTE, Luxio; de OTEIZA, Jorge; CHILLIDA, Eduardo. *La reconstrucción de la identidad cultural vasca: Oteiza-Chillida*. 1. ed. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 195 p. ISBN 84-323-0920-6.

ZAVADIL, Bohumil. *Baskičtina: lingvistická interpretace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010. 317 s. ISBN 978-80-246-1599-8.